

Володимир Геринович.

ЖИТЕЛІ МАРСА

Накладом Руської Книгарні у Вінніпегу.

З НАРОДНОЇ ДРУКАРНІ

901 Main St.

Winnipeg, Man.

1914.

Жителі Марса.

Маю на думці повести вас у простори вселенної та заглянути на одно із тіл небесних зване Марсом, про якого ви нерідко уже чули мусіли дивні історії.

Будемо приглядати ся до зом сій небесній кулі, яка подібно як земля наша буває по просторах вселенної, будемо старати ся пізнати природу і обставини сього небесного тіла, а потім займемо ся його жителями та приглянемо ся їх життю. Жителів сих назвемо по імені тіла небесного, на яким вони живуть — Марсеянами.

Бачу, що хитаєте недовірчиво головами і усміхаєте ся на згадку про жителів Марса; бачу, що не вірите в можливість їх існування. Тому я є радий дуже, бо маю, що з тим більшим заінтересованем слухать буди речей рідного відчиту; а маю ту надію, що ви давши уважний послух моїм выводам, не будете опісля хитати недовірчиво головами, а прочитавши будете мати се переконане, що хочай ви Марсеян ані не бачили, ані не діткнули руками, як сей недовірчивий Тома, пізнаєте, що Марсеяне існують, і живуть собі може і ліпшим житєм, як ми на своїй землиці.

Про Марсеян говорити буду доперва в другій половині книжки. В першій хочу заізнати вас з природою Марса яко небесного тіла, з його рухами та місяцями та із тими чинниками, які панують на його поверні, а які річ ясна відгравати мусять велику ролю для того світа рідного і звірячого, який замешкує маленьку на око звязду небесну.

Марс.

Оглядати із землі, представляєть ся Марс як маленька зірка, якої величина не завжди є однака. Дієть ся се тому, що раз є вона від нас, себ-то від землі далше, а другий раз близше віддалена.

Подібно як земля так само і Марс кружить по коловій дорозі коло сонця. Ріжниця між тими дорогами є та, що Марс є далше віддалений від сонця і тому дорога його є більша.

Середня віддаль Марса від сонця виносить 34 мільонів миль, а земля від сонця всего 20 мільонів миль. Ріжниця увають становишка Марса до землі; раз є він близше неї а раз далше. Від сього власне залежить нестала його величина. Коли земля і Марс стануть по одній стороні сонця на одній лінії, тоді є вони близше себе; взаїмна їх віддаль виносить тоді лише 14 мільонів миль і тоді видаєть ся нам Марс досить великою зорею. В таких то хвилях буває Марс частенько огляданий через далековиди та фотографований так ученими як і аматорами. В тім то часі виступає поверхня Марса найкращіше, бачимо на ній пасмуги суші і каналів, які нас так дуже інтересують, а які є одною з тих многих підстаб, на яких опираємо погляди на істноване розумних істот на Марсі.

Однак не завжди займає Марс так догідве для доглядів і так близьке до землі становишко.

Буває і так, що находить ся він прямо на противній стороні землі, що находить ся за сонцем. Тоді віддаль його є найбільша, бо виносить 54 мільонів миль і тоді, річ ясна стає він зіркою маленькою, для голого ока ледви видною.

Через те, що Марс є далше віддалений від сонця як земля, мусить на його поверхню слабше ділати і сонце, отже на Марсі мусить бути змнійше чим у нас. Обчислено є, що три рази менше іде із сонця тепло на Марс чим на землю.

Рік марсовий є майже два рази так довгий, як наш земний. Виносить він 678 днів і майже 23 місяців. Стільки потребує Марс часу, аби рав оббіти около сонця. На Марсі панують також чогири пори року так як у нас.

Причина сього, подібно як і землі, лежить в нахиленю осі Марса. Лише пори року є там трохи иньші як на землі; а се власне тому, що требають вони майже два рази так довго як наші, земні. Через се нагрівається ся там сильнійше поверхня землі у літі а озимнюється ся гнкож у двое сильнійше в зимі.

Наслідком того панувати мусять на Марсі великі різниці температур між літом а зимою, що без сумніву відбити ся муєло на ростиннім і звіриннім світі, який заселює поверхню сусідної ним планети.

Час, потрібний на один оборот Марса около його осі виносить 24 годин, 37 минут і 23 секунд; значить, що день на Марсі є майже так само довгий, як на землі.

Що до величини то Марс є маленьк. й, майже два рази меньший від нашої землі. Бо підчас коли промір земної кулі виносить 12.756 кілометрів, то у Марса є він всего на 6.745 кілометрів завеликий.

Через се і тягар Марса є меньший чам тягар землі а саме є він десять разів легший від землі.

Тягар якогось тіла небесного лишає по собі великі наслідки для того усього, що на його поверхні находить ся. В першій мірі відмінніша буде сила притягання на Марсі ніж на землі. А треба знати, що наслідком сили притягання якогось небесного тіла, є тягар тих всіх предметів, які на його поверхні находять ся. Коли би сили не було, не знали би ми, що то значить „тяжке“ або „легке“, не існував би тягар предметів.

Тягар їх зависить від сил притягання, які панують на різних небесних тілах, а ті знов від їх величини. На більших небесних тілах є сила більша а на меньших меньша. А позаяк від сили притягання зависить тягар

предметів, то скажемо, що на великих тілах важити мусять предмети о багато більше чим на меньших.

І коли ми знаємо величини ріжних тіл небесних прим. сонця, землі, Марса і місяця, то легко будемо могли сказати, де тягар предметів буде найбільший, де меньший, а де найменьший. Ми скажемо прим., що той а той предмет буде важити найбільше на сонці, бо сонце є найбільше, меньше на землі, бо земля є меньша а найменьше на місяці, бо місяць із тих чотирох тіл небесних є найменьший.

На Марсі важать предмети три рази меньше чим на землі. Се річ великої ваги, бо сила притягання якогось небесного тіла впливає на усе те, що на нїм находиться ся. Підлягають їй і звірята і люди і цілий світ ростиинний. Завдяки їй гле ся усе до землі, є границя висотї ростинам та деревам. Безперечно, що так дерева, зела як і инша земна твар шбуяла би висше, як би не сила притягання, яка протидїлає силї росту до гори.

Коли би сила притягання була бодай о половину менша від тої, яка є нинї, то зовсім инакше представляли би ся кривиди.

Коли би панував на землі така сила притягання, яка панує на Марсі то є три рази менша, то і ми були би три рази висші і стїльки разів підскочив би у гору увесь ростиинний та звіринний світ.

Дивним виглядало би для нашого чоловіка, як би він перенїсши ся на поверхню Марса, стрїнув там усе в трое висше. Стали би ся ним бавити височезні а худенькі як тички Марсіяни неначе малою грубенькою дитиною, та показували би його на подив по усіх країнах своєї планети...

Однак наш чоловік-карлик, в порівнаню з височезними Марсіянами, впровадив би їх в подив своєю силою.

Бо коли приймемо, що пересїчний чоловік на землі унести годен 100 кїльограмів, а дальше, коли приймемо

сю обставину, що на Марсі є усе триразів легше чим на землі, то уняти і завдати собі на плече 3000 Мг. овин, кількограмів не приходило би нішому чоловікови з великим трудом...

Безперечно, що силою варавив би їх в подив і вони під тим зглядом мусіли би признати йому висмієть, та почали би може і криво дивити ся на того карлика-силача, який був би в силі і на кулаги чини проти трох Марсиан...

По Марсі ходив би наш чоловік як по виріянім або заклятім місци. Город видавав би ся йому лісом, а ліс чимсь тасмним, несеимовитим...

Все видало би ся йому чимсь високим а слябим, усе було би вибуяле а без сили...

Чи на Марсі є воздух? Отсе питанє застановляло довгий час умн дослідників небесних тіл. Се лише займає також широкі круги суемільности, які увиляють Марсовий воздух та підставу житя на сій плянеті, та вяжуть його істнованє як найетисліїше з можливістю істнованя Марсиан. Хотяй такий погляд є хибний і виказує лише непоорзуміне законів житя, ми полишаючы вказанє сього дальшим стрічком, стпердити мусимо, що на Марсі так гуєтого воздуха, який є на землі — нема... Наколиби він був такий, як на землі, тоді не бачили би ми так вразно поверхні Марса, а противно, заслонював би він нам його цілковито. Що більше, наколиби на Марсі був такий, як на землі гуєтий воздух, то мусіли би на нїм творити ся хмири — а ми сього не бачимо, хотяй безнастанво глядимо на поверхню Марса.

Є на нїм воздух, однак дуже рідкий, без порівнаня рідший від нашого. Сій обставині, що Марсовий воздух дуже рідонький завдячити мусимо, що виступає він перед нашими очима так вразно, що уняти можемо на

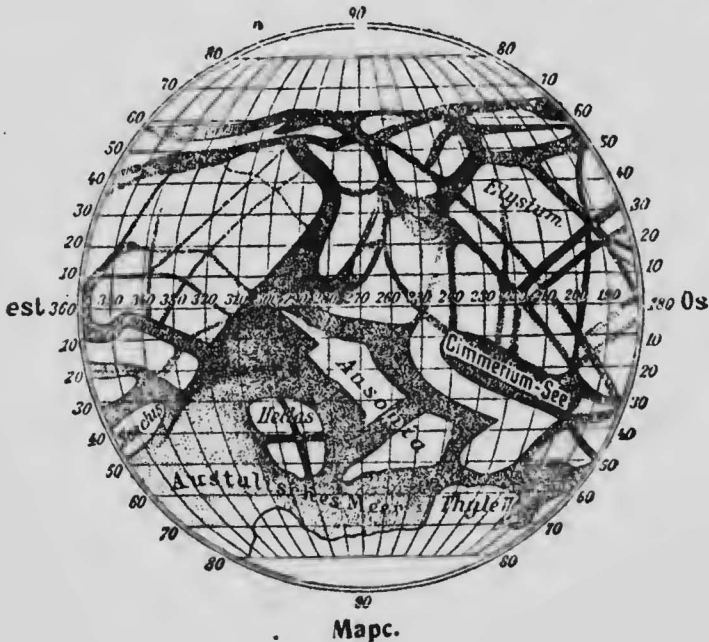
нім усе, що лиш зможе чоловік достеречи через сильні далековиди.

Довший час думано, що Марс не має місяців і всякі досліди не приносили успіхів. Викрито їх аж при допомозі скільних далековидів, а доконав сього в 1877 році астроном Галь у Вашингтоні. Місяців Марса є два. Один з них зве ся Фойбос, другий Деймос. Від Марса є перший на 5900 кільометрів віддалений, а другий на 19600; значить, Фойбос є ближший Марсови чим Деймос.

Є то дуже маленькі тілця небесні; голим оком з землі їх не видно; на се треба дуже добрих далековидів.

В порівнаню з місяцем землі є величина Деймоса й Фойбоса зникаючо маленька. Бо підчас, коли промір нашого місяця виносить 3482 кільометрів, є він у Деймоса і у Фойбоса трохи більше як на 8 кільометрів завеликий.

В виду сього дуже маленькими мусять вони видавати ся для жителів Марса, о много меншими чим наш

місяць для них, хочай він дальше від землі віддалений, чим вони від Марса.

Фойбос представляєть ся для Марсіян 5 разів меншим, як наш місяць для нас, Деймоса ледви-неледви чи годні вони доглянути.

Длятого, що місяці Марса є дуже маленькі, невелика є з них користь для Марсіян. Не проганяють вони тіни нічної, як се робить наш місяць на землі, нема у них так гарних та ясних місячних ночий, як на нашій землиці...

Так Фойбос як і Деймос дуже скоренько оббігають около Марса. Фойбос окружає його раз на 7 годин 39 мін. і 15 с. значить, на день три рази. Цікавий є при тім напрям круження Фойбоса; не кружить він в напрямі із сходу на захід, як се роблять усі тіла небесні, але із заходу на схід.

Деймос кружить около Марса раз на 1 день 6 год. 17 м. і 54 с.

Ся обстановка, що Марс має аж два місяці, а дальше що вони так скоренько около нього кружлять, приносить мусять велику прислугу для Марсіян. Заступають вони їм годинники. В день бачать вони сонце, а в ночи два місяці, неначе дві сказівки на великім темнім „ціфербляті“, з яких одна три рази скорше посуваєть ся від другої. А годинник той точнійший над усі штучно роблені, бо не змилить ся він ні на секунду...

Коли глянемо узброєним в далековид оком на поверхню Марса, то представить ся вона нашому окови дуже ріжнородно. Побачимо там більші і менші чорні, та ріжної величини ясні плями. Точнійші досліди над поверхнею Марса, над значінем тих ясних та темних плям довели до того, що темні плями є морями а ясні сушами. Коли так, коли на Марсі є суші і моря, то і поверхня його не може бути рівна, то є там досить значні заглибини і горби. Найбільша заглибина викрита до нині на Марсі виносить 2600, а найвисше винесене 2700 стіп.

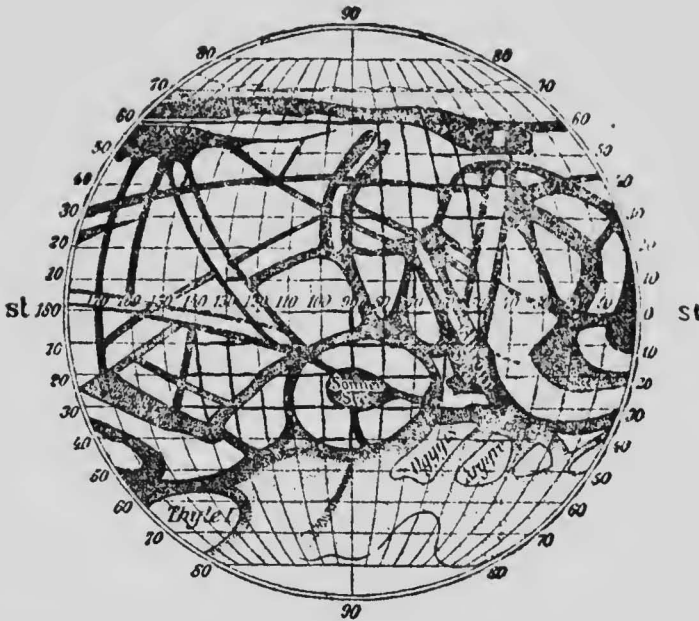
Але найцікавішим явищем на Марсі є без сумніву його голосні і широко знані канали, себ то водні дороги. Відкрите їх належить завдячити італійському астрономови Скіяпарельому, який хіснуючись найблизшим становищем Марса до землі 1877 року почав його шильно слідити.

Каналами назвав Скіяпарелі темні пасмужки, які перетинають поверхню Марса в різних напрямках, які немов лучать із собою мори. Доходять вони не раз до величезних довжин. І так приміром канал Евфрат, Ереб і Асхерон доходять до довжини 6000 кілометрів. Ширина каналів не всюди рівна. У одних каналів виносить вона кільканайцять, у інших кількадесять кілометрів. Найширшим каналом на Марсі є канал Нільосирт, якого ширина виносить 300 кілометрів

Число знаних каналів на Марсі доходить до 130.

Ми згадали висше, що Марсові канали є одним із наглядніших доказів на се, що на Марсі існують люди. А се тому, що ті канали уже на перший погляд окаякують на се, що не є вони природним витвором сил пануючих на Марсі, але мають виразні прикмети того, що їх витворила рука істоти розумної задля певної з горри означеної ціли.

Коли глянемо на добру і точну фотографічну знимку поверні Марса, то побачимо цілу сіть правильних каналів так, що неможливою прямо річю є приписати їх повстане силам природи. Дячого саме побудували Марсіяне сі канали і яким цілям вони мають служити, се зіставляємо до другого розділу, де занімаємсь будемо так істнованем Марсіян, як і їх культурним степенем. Тепер однак мусимо ще раз ствердити, що канали сі є ділом не природним а штучним. Коли би вони були ділом природним, то таку правильність бачили би ми і на інших небесних тілах. Сього ми не бачемо нігде і ся обставина впевнює нас ще бідше в нашім погляді. Фото-

графована з великих височин земля має зариси неправильні-природні. Моря, океани і заливи творять тут з берегами сталих континентів не лінії прості і правильні, але протилежно нерівні вбігаючі не раз то в сушу то в море. Тут видно природне ділане сил природи, яка не кохає ся в правильних лініях, але любить велику різnorodність.

А такої різnorodности в каналах на поверхні Марса не бачимо. І правильність його каналів є найліпшим виразом того, що там вложила свою руку розумна істота, що розум її відіграв многоважну роль, розум працюючий з певною ціллю для свого хісна і вигоди. А яка се власне ціль та хосен побачимо незабаром,

Марсіяни.

Чи ж можемо говорити о тім, чого ми не бачили, ані не діткнули своїми руками? Чи ж можемо говорити о мешканцях так маленького та далекого нам небесного

тіла, коли не годні ми їх доглянути через найліпші далековиди?

Так—скажемо. Не конче нам треба бути аж на Марсії, аби ствердити, чи живуть там розумні істоти, чи ні. Не конче потреба істот, аби могли сказати, що вони там, чи ні. Розум людський продумав та продумує день в день нові способи, при помочи яких з далека судити можемо об тім, що гень-гень в просторах небесних дїе ся.

Не мірили ми кроками ні метрами віддалі землі від місяця, а прецінь її знаємо. Не діткнули ми руками ні поверхні сонця, ні иньших небесних тіл, а прецінь знаємо, як далеко віддалені від землі сі небесні тіла, бо потребуємо лише кинути далековидом на ті мільйони-мільйони миль від нас віддалені тіла а знати будемо не лише віддаль сих тіл, але і се з чого вони складають ся.

Не ходили ми по сих далеких зірках, які миготять на небозводі, а прецінь знаємо, як великі вони, як велику поверхню вони мають та скільки сотнарів вивосить їх тягар.

Про ті цікаві способи помірив з далека може найду коли нагоду вам розказати, тепер-же хочу вас тільки впевнити, що можна говорити і судити про ті річи, які ми власними очима не бачили, та не дотикали нашими руками.

І такі погляди, як побачите зараз, не будуть виссаними з пальця, а противно будуть дуже правдоподібними і заслугувати муть на віру.

Істноване розумних істот на Марсії і доказане сього, се дуже а дуже маленька дрібниця в порівнаню з тим, чого доконати потрафив людський розум.

Пізнав чоловік мільйони світів розкинених по безмежних просторах вселенної, викрив закони, яким вони улягають, викрив минавшину їх, а пізнавши теперішність, намагає ся не без певних підстав говорити о будуччині, об тім, що з тими тілами небесними колись стане ся.

Потрафив чоловік пізнати сі засадничі чинники, від яких зависить існуванне рстинного і звірячого світа, обчислив він, до якого часу стане на землі води і воздуха, без яких нинішне жите мусіло би заумерти. Щс більше! З'умів чоловік пізнати спосіб, в який повсталала наша земля, місяць і иньші небесні тіла нашої соняшної родини, а на підставі цілого ряду відомостей говорить він, яка буде її будуччина, що з нею і з нами колись стане ся.

І тисячі, тисячі непонятних майже на перший погляд річий, удало ся людському розумови доконати, удало ся йому викрити нині се, чого він не сподівав ся викрити вчера, удало ся йому відселонити ослону, за якою крили ся до тепер дивні-предивні тайни, о пізнанню яких міг він до недавна лише в сні мріяти, а коли би був щось педібного почув від другого, бувби недовірчиво покивав головою та викпив його звучи нетверезим, або така без одной кленки в голові чоловіком.

Ми без уперелження займемо ся справою мешканців Марса і розтрясати будемо ті докази, які за їх існуваннем промовляють, а осуд сам зіставляємо тій частині читачів, які важити будуть наші слова на безсторонній і безпристрасній вазі.

На питане: чи живуть на Марсі істоти розумні, відповідаємо цілком твердо і певно що живуть.

Чую, що хочете мої читачі засипати мене цілим рядом питань, чую, що чекаете на докази.

Дам вам і се, але даруйте, що сі док. не будуть доказами впрост. Єсьмо в тім нещасливим положенню, що не годні ми вас повести через незмірні простори на Марс і там показати вам Марссян, або принайменше уставити перед вами всесильний далековид, через який би ви побачили своїх старших стрийних братів на Марсі.

На се питане дамо таку відповідь: люди на Марсі живуть, а живуть вони на такім самім праві, на якім живемо ми на нашій землиці. А земля і Марс, се сестра

і брат, які мають між иньшими два засадничі чинники, на яких ґрунтується життя, а іменно воздух і воду.

І подібно, як на землю, так само і на Марс линули і линуть благодатні і житєдайні соняшні проміння, які не мов вдихують душу в мертву матерію, з якої складаються ся сі два небесні тіла, які будять до життя і зерно кинене на з'орану ниву та розвивають усе живуче, що без соняшного тепла і світла не могло би жити, а протилежно мусіло би заумерти — згинути.

Нам треба справу істнованя і життя, на яким небудь небесним тілі поставити загальнійше, а заразом яснійше, нам треба знати, що чоловік, звіря, рослина і взагалі усе те, що живе на поверхні землі, повстало під впливом певних загально ділаючих законів, що чоловік, звіря, чи що иньше є впливом тих тисячних обставин, в яких усе те живе і розвиває ся, а які є заразом кінечними основами їхнього істнованя.

Коли би таких обставин не було, не виглядала би поверхня нашої землі так, як виглядає нині. Не покривали би її ні розкішні килими лісів і сіножатий, не ходили би по ній звірі, не гомонів би ріжномовітними звуками сків всілякої птици, не було би на поверхні землі ні сіл, ні величезних міст, тих великих творів руки великомислячих земних еств — людей.

А бачимо на поверхні землі життя.

Ми бачимо цілі незчислимі мільйони рослин і звірят, ми уймаємо їх ріст і розвій, ми знаємо без чого вони можуть а без чого не можуть жити, ми бачимо сі тисячні умовини життя всього живучого світа на землі.

Що значать сі обставини? Яку вартість мають вони для нинішньої розвідки про Марсіян?

Се пізнаємо пізнійше.

Ми можемо ствердити сю правду, що на землі існують пригоди до життя обставини, що панують чинни-

ки, які зродили весь рстинний і звірячий сьвіт, що е на нашій землиці все потрібне, аби на ній могло зродити ся жите.

Якіж заключеня можемо з того випровадити?

Можемо сказати, що все жите на землі е виразом тих тисячних обставин, які на ній панують. І там, де вони е, там муєть бути жите.

І не конче треба нам аж побачити його, аби увірити в те, що воно істнує. Ми питаємо лише себе: чи там а там панують такі а такі відносини? А коли дізнаємо ся, що так, то можемо цілком певно сказати, що істнувати там муєть також і жите.

Отже бачимо, що не конче треба нам усе бачити й доторкати ся руками, щоби аж дізнати ся на певно про істнованє чогось, ми можемо се зробити дорогою рньшою, не простою, про яку отсе ви тут чули.

Так отже дивлячись на Марс і слідячи його поверхню не конче будемо шукати за Марсіянами, деревами й зелами, але будемо провірювати, чи істнують на нїм ті тисячні обставини які родять жите. І від того, чи ті обставини там будуть чи ні, буде залежати істнованє Марсіян, або їх неістнованє.

Підемо тою дорогою...

Запитати муємо себе: Чи дійсно істнують такі чинники й обставини на Марсі, які подібуємо на землі?

Так. Такі чинники істнують чого доказом точні й сумлінні досліди учених, роблені над поверхнею Марса.

Марс і земля то близькі свояки, то старший брат і молодша сестра, яких спільним родичом е сонце, яке їх на сьвіт порідило.

Історія розвою тих двох небесних тіл, належачих до одної й тої самої соняшної родини, е однака. Один і той сам закон зберігав їх цілість і викликував у них однакі зміни, одна й та сама відвічна судьба окрила своїми опікунчими крилами так Марса як і землю...

Наукові дослідження стверджують, що повстане Марса й землі відбуло ся після однакового способу, на такій самій дорозі: що так як земля, так само і Марс належав колись перед віками до сонця і зливав ся з ним у одну цілість. Так як земля, так само й Марс повстав через вилучене та перерване газового перстения, який колись утворив ся був около сонця під впливом діляння сили відосередної.

І так само як наша земна куля, так само й Марс був колись газовим тілом, опісля під впливом діляння зимного небесного всіміру, по яким він буя, перемінив ся в огнистоглинну кулю, а опісля озимнів так, що став тілом щільним і покрит ся темною, зимною шаралупою...

Одно дуже важне відкриття подає нам наука.

При помочи спектральної аналізи*) удало ся ученим викрити, з чого саме складається Марсова куля. Завдяки цьому відкриттю знаємо, що складові частини Марса є такі самі, як і земної кулі.

Се річ для нас незвичайної ваги.

Бо коли однаковий спільний закон панує над однаковими чинниками, то нема й сумніву, що й наслідки того діляння мусять бути однакові.

І коли ми тепер знаємо, що матерія Марса, або простійше сказавши, його тіло є таке саме як землі, то не може тут бути иньшої думки, як та, що світ живучий на Марсі й на землі є до себе подібний.

Історія розвою обох тих тіл є однака.

І коли поверхня землі озимніла на стільки, що могла на ній утримати ся вода, яка покрила її одним безмежним океаном, то так само стало ся й на поверхні Марса.

Дальше, так само, як поверхня землі завдяки ділянню сили корчення землі, покрила ся горбами гір, які ви-

*) Хто хоче довідати ся про спектральну аналізу, тому раджу перечитати розвідку проф. доктора Івана Пулюя: „Нові й перемінні зьвізди“, яку дістати можна за 40 цт. в Руській Книгарни, 850 Main St., Winnipeg.

ринули, яко висше положені місця з великого океана, та стали сушею, так само діяло ся й на поверхні Марса.

І тут і там перли з нутра тих небесних тіл гази на зовні: тут і там переривали вони тверду й зимну скорупу, тай тут і там повставати мусіли величні але повні грози вульканічні явища.

І як земля, так само й Марсова поверхня кулі улягає дрожаням і тут і там творити ся мусіли щілини й западати ся скали, яких не змірима міць у нутрі планети мешкаючих газів, вивела з первісного положеня...

І незчислимі віки уплили, підчас яких заходити мусіти так на Марсі як на землі подібні явища.

По причині нерівномірного огрітя поверхні тих планет повстають вітри, філює море, морські струї гонять тут і там неначе ріки на суші, парує вода, творять ся хмари, паде дош, дають ся чути громи, ясна лискавка перепоясує небозвід і т. д. і т. д.

Обставини однаково укладають ся і однакові чинники панують так на поверхні Марса, як і на землі.

А коли на поверхні землі повстало жите рослин і звірят, то мусіло воно повстати й на поверхні Марса.

Гіч ясна, що вперед повстати мусів найпростійший зародок жита, яке відтак стало розвивати ся, даючи початок найпростійшим животинам.

І так само як ті животины улягали преріжним перетворенням на землі та образували ся в чимраз висші та совершеннійші форми, то таке саме діяти ся мусіло і на поверхні Марса, яка зародитись мусіла несчисленими родами рослинного й звірячого сьвіта.

І так само як у певнім віці свого розвитку, в певній старості чи молодості істнованя, покрила ся наша земля зеленими килимами різноманітних зел, коли по лісах зародило ся від звірят і коли води наповнили ся множеством різнородних животин а воздух залунав від співу птиць, то таке саме як на землі, мусіло стати ся й на

Марсі, де панували такі самі чинники й сили, що й у нас.

Дальше, коли на землі силою обставин совершилися та вибивають ся в гору деякі форми рстийного і звіринного сьвіта, коли на поверхні одної планети, яку звемо землею, вибив ся на чоло звіринного сьвіта чоловік, який розумом став підбивати низші від себе животины, коли усе те, що е на землі мусіло узяти власть свого всемогутнього пана, то рівною ходою мусів також поступати розвій форм рстийного і звіринного сьвіта і на другій сусідній землі—планеті, на Марсі.

І там розвивались і образували ся рстийны і звірять і там сильніші з них поїдали і нищили слабших в боротьбі о своє істноване і там побідити мусіли найвисша з усіх форма і там запанувати мусів розум, якого власником стало найвисше і найбільше виобразоване „звіря“, яке кинуло подобу своїх предків, і там на чоло усього творива вибити ся мусіло ество, яке на землі носить назву чоловіка.

Так отже приходимо до такого заключеня, що коли повстав на землі чоловік, то мусів він також повстати на Марсі. А повстав він тому, що були там такі обставини, які панують на землі.

Заки приступимо до описаня культуральної уровени наших сусідів, хочу оповісти вам один випадок, який стало вяжеть ся з темою нинішнього викладу.

Було се в одній місцевости, де мав я відчит про Марсианя. По відчиті приступив до мене один селянин.

— Усе дуже красно ви нам оповідали, говорив він,— так, що годі не повірити, що на тій зірці, що зве ся Марсом, не мешкають люди. Помимо сього, я ніяк не можу помістити се в голові, а хотів бим, щоби мені стало ще яснійше. Тому даруйте, що я вас трудити му, але ви мусите мені се витолкувати простійше.

Я обіцяв йому се і попросив, аби він мене відвідав на другу неділю.

Коли він прийшов, зробив я ось що. Наложив трохи сири в одну бочілочку та зав'язав її пиматою і зробив таке саме з другою. На одній написав „Земля“, а на другій „Марс“.

Бочілочки поставив я на печі і забоживсь, що не буду їх тикати, казав своєму невірному Томі прийти за місяць.

По місяцеві отворили ми бочілку з написом „Земля“ і побачили ми, що там намножило ся багато хробаків.

— А тепер скажіть мені, газдо — сказав я — чи в тій другій бочілці, на якій написане „Марс“ будуть також хробаки, чи ні?

— А вжеж, що мусять бути — відповів він — бо і тут і там був однакий сир.

— Отже бачите — говорив я йому, — що можна говорити о тім, чого ми не бачили. Такі самі складові частини були в одній бочілці, як і в другій, такі самі чинники діяли на одну, як і на другу, то чому ж, коли в одній витворили ся хробаки не мали би витворити ся в другій?

Так само — правив я йому дальше — із тілами небесними Марсом і землею. Одно і друге складає ся з такої самої матерії, одно і друге має ті самі конечні до витворення життя чинники, наприклад воду, воздух і т. д., то чому ж би не могло істнувати життя на Марсі, коли воно є на землі?

— Тепер ясно, і я уже добре розумію — промовив вже увіривши селянин.

Пристаю до дальшого.

Коли ми упевнили ся, що на Марсі живуть люди, то належить кінцем оком на їх степеень культури, та по-

рівнати його з нашим, аби довідати ся, хто висше взяло ся, ми, чи Марсяни ?

Порівняймо обі культури.

Коли ми покрили добутком своїх рук і розуму поверхню землі, коли для своєї вигоди і користі вигдали залізниці, кораблі, телефони, телеграфи, коли для свого безпеченства поконали грім і лискавку та запрягли їх до праці для себе, коли поконали землю і підійняв ся бистрий ум жителів землі прояснювати тайни природи, коли забжав він пізнати сили і закони ділаючі і пануючі у вселенній, коли з гарним успіхом взяв ся чоловік відповідати на питання над питаннями, себ то на питання о походженю чоловіка, та намагає ся розяснити походжене сьвітів, або скажім коротко, коли люди станули на нинішній культуральній уровени, то на якім степені стоїть мешканець Марса, наш найблизший сусід Марсянин ?

Заки відповімо на се питанє, що буде заразом відповідю на культуральну уровень нинішних мешканців Марса, мусимо застановити ся над иньшими питаннями, які стисло вяжуть ся з темою нинішної розвідки, а саме: чий розвиток ішов вперед: землі чи Марса, Землян чи Марсян ?

На жаль ствердити мусємо, що так Марс як і Марсяни є старші від нас, і в культуральнім розвою станули від нас о ціле небо висше.

Чому се так ?

Марс мусить бути старший від нашої землі, бо скорше він із сонця народив ся ніж наша земля.

Скорше він виділив ся від сонця, а тим самим скорше остиг, і міг дати скорше догідні обставини до витвореня життя чим наша земля. Як меньший від землі міг він скорше застигнути і покрити свою поверхню ростинним і звіринним сьвітом.

О скільки скорше народив ся Марс і о скільки скор-

ше появилo ся на його поверхні жите чим на землі, того точно сказати не можемо. В кождім разі між повстанем одної і другої планети уплинути мусіло не десятки, не сотки і не тисячі, але дуже довгі мільйони літ.

Може бути, що тоді, коли народили ся щойно земля, були вже житеві прояви на поверхні Марса, може бути, що тоді, коли на поверхні: чі шумів океан огнистоплинної ляви, була вже поверхня Марса покрита живучим сьвітом ?

Отже Марсяни є старші від нас, старші віком а тим самим і культурою.

А чи можемо ми бодай в приближеню уявити собі їх висшу уровень культуральну, чи можемо бодай в часті розуміти се, до чого дійти може розум людський в протягу цілих мільйонів літ ?

Се є річю неможливою.

В культурнім розвою стоїмо до Марсян так далеко, що здобутки їхньої техніки і науки є для нас непоняті.

Се буде декому видавати ся незрозумілим і для того ми старати ся будемо се пояснити.

Вже сотки літ в культурнім розвою вілгороджують високим і грубим дуром суснільности, які в тих часах живуть. Бо чи думати могли наші предки з перед сотки років, що можна буде колись їхати иншою силою як конем або волом ? Чи могли вони подумати собі бодай в приближеню, як зможуть їх потомки за сто років покористувати ся електрикою, чи міг хто предвидіти, що люди зможуть опанувати воздух і плавати-муть по нїм як човном по воді ?

Що сказали-би сі люди, коли-би побачили карабін Максима, телеграф без дроту або фотографоване через телефон ?

До незрозуміння культурних здобутків в протягу столітя не треба аж тягати із могил наших умерлих пра-

дідів з перед сотки літ. І не кождий нинішній чоловік зрозуміє, що коло нього дієть ся.

Поставимо нинішного темного чоловіка, котрий поза тяжкою працею не знає нічого о сьвітї божім, перед здобутками найновійшої техніки, та питаймо його про се, що він побачить або почує. Що скаже він на автомобіль, що на воздухоплав, грамофон, електричні мотори або що иньше? Він остовпїє і буде гадати, що находить ся в сні, в якійсь чарівній, заклякій країні, де панують якісь надземні духи, які, аби показати свою силу, виводять перед його очима неприродні дива... Перенятий глибокою вірою в глупі перекази півмітичних часів, в марноту і ограниченість розуму людського, збентежить ся сей, неберучий участи в культурнім розвою людий чоловік, та усі дива, усі величні та чудові твори техніки і науки, які є гордостю духового житя людства, назве він ділом нечистого — та сплунувши і перехрестивши ся буде утікати від місця „Божої образи“.

Як бачимо нинішній чоловік не годен зрозуміти культури дня, сучасного йому поступу, неначеби пробудив ся із сну, в яким переспав час тисячлітної праці і здобутків людського духа.

Упоглядім собі нашого давного предка півдикого чоловіка, який убирав ся в звірячу шкіру, не знав ще огню, та крім сукатого кия та кусника каменя не мав иньшого оборонного знаряду, і подумаймо, що ся на низонькім ступени розвою стояча людина говорила би на нинішні пишні столиці, на кількадесять-поверхові хмародери, та на їзди самоходом або самолетом?

Чи сей прародич зрозумів-би се, що нині в сьвітї доконує ся? Чи годен би він гадкою перескочити тисячні щєблі в культурнім розвитку чоловіка? Чи зміг би він зрозуміти ті тисячні дорібки нинішньої культури?

Безпечно, що ні!

Його духовий стан за далекий нашому! Він занадто

по заді лишив ся, аби зрозуміти те, чоґо змогли доконе-ти тисячі років тріумфального походу людської думки!

Він дивив-би ся на се, що нині сотворив чоловік так, з таким жахом і боязнею, як дивив ся колись на надходящий гураґан або проймаючий грім та страшну лискавку, які самою своєю появою забивали в нїм тліючу іскру життя, а перед якими ховав ся він в найдальшу закутину свсеї хати-печери...

Берім ті ріжниці культуральні на уваґу, ріжниці лише кількох тисячів літ і звернувшись разом до величи культурного капіталу Марсіян запитаймо себе:

Чи годні ми зрозуміти культуральну уровень Марсіян?

Природно, що ні.

А до того та пропасть культуральна, яка нас від них відділяє є о много довша і більша як пропасть між духовим станом нас і нашого предка!

Се часок занадто зникаючий в порівнаню з тим, який ділить нас Землян і Марсіян! Тут ходить не о кіль-ка тисячів, але о цілі міліони літ!

За пару тисячів років станули ми на такім ступені культури, що не годен її зрозуміти наш прародич, а ми годні би зрозуміти нинішних Марсіян, які культурою відбігли від нас на цілі міліони літ?

Безсумнівно ні!

Аби протиставлене нас до Марсіян мало бодай в приближеню відповідати правдивому станови річи, мусимо дофнути ся дещо дальше в зад і пошукати таку животину, яка би була в розвою своїм далека до нас на міліони років.

Шукаючи за животинами так далеко від нас віддаленими, натрафіли-би ми на простенькі хробачки.

Пропасть, яка ділить нас від них, відповідала-би пропасти між Марсіянами а нами.

Поставмо тепер хробачка перед добутком напного духа, і порівняймо його добуток з нашим

Є він нічим супроти нас. Він не може мати навіть претенсії нас зрозуміти.

Та чи годні ми зрозуміти Марсіян, ми хробачки духові перед високо розвиненою культурою?

Тому викиньмо собі раз на все з думки, що зрозуміти можемо культуральні добутки наших сусідів...

То, що ми годні сказати про них, буде дуже мале, але все таки щось сказати можемо.

Нас застановляють канали на Марсі. Се безуслівно робота Марсіян, в якій видно глибоку ідею.

Діло се велике, і над ним ми хвилику застановимось. Марсові канали, се щось могутнього і великого. Найвузший з них вносить 80 кілометрів, і такі, яких ширина, як ми вже вище згадали вносить і кількаторь кілометрів! А такі канали тягнуть ся на цілі тисячі миль! Скількож тут праці і енергії треба було вложити, аби докнати так великого діла!

Я згадаю про ті великі висиленя та труди, коли копано у нас канал суезький. А сам він є нічим в порівняню з каналами Марса!

Є обчислене, що на викопане Марсових каналів потрібно було тільки праці, кілько на перекопане 1,634.080 суезьких каналів. Аби їх викопати мусіло-би 200 мільонів людей працювати день і ніч без перерви через 100 літ

Самі числа говорять за себе!

А тепер одно питане. Чи ті канали конали Марсіяни самі? Певне що ні.

До сього діла мусіли вони запрячи величезні машини порушувані вітром, парою, елетрикою або якоюсь иншою нам не знаною силою, які в короткім часі докнали сього до чого потрібно було рук мільонів, через тисячі років.

В якій цілі перекопали Марсіяни сі канали?

Річ ясна, що твердо і певно говорита про се ми не можемо, але намагаємо ся лише здогадувати. Для комунікації сего не робили; бо до того вистарчали би вузькі канали, які менше би коштували труду і накладу праці, яку Марсіяни, яко істоти незвичайно інтелігентні шанувати мусять.

До чогож служать сі канали?

Се будемо старати ся по свому пояснити, а ви може признаете моім словам слушність.

Як я висше згадав, панують на Марсі дуже горячі літа та морозні зими. Такі обставини є річию не дуже догідною і мудрий Марсіянин, який не мав охоти пріти в літі і мерзнути в зимі почав думати над тим, аби сі відноси змінити.

Він чув на собі, що близько моря, панує дуже лагідний клімат, що нема там ні дуже морозних зим ні спекотливого літа, він пізнав лагіднішу країну приморських сторін, пізнав, що такий пріючий клімат творить близькість води. Тому задумав він такий клімат запровадити на силу по цілій поверні Марса.*)

І побудував длятого канали та спровадив ними морську воду, яка ділаючи на побережа, наділила цілу країну марсову лагідним приморським кліматом.

І длятого побудували Марсіяни широкі канали. Бо вузькі не містять такої сили води, яка могла би змінити клімат побережа.

Ми можем сказати, що дійсно поконали Марсіяни, се тіло небесне, на яким проживають, бо лише дійсний володар міг доконати такого великого діла, як викопане каналів...

Щож більше могли доконати Марсіяни?

*) Про морський клімат говорить ширше моя книжка: „Про воздух“.

Не хочу пускати ся на широкі та бистрі фалі фантазії, розводити ся о річах, які не мають ніяких підстав.

Много-много річий мусів зділати Марсіянина для своєї користи та вигоди, великі поступи мусів він поробити на поли знаня, науки.

Уладнати мусіли Марсіяни відносини між собою, покинули боротьбу та вічні суперечки та заживши в згоді і спокою віддати ся могли із тим більшою силою науці, в якій дійшли запевне до таких вислідів, про які нам нині снити ся навіть не може.

І для того я з успіхом прочитав оголошене париської академії наук, яка дає нагороду 100 тисяч франків тому, хто потрафить розмовити ся з Марсіяннами.

Такі змаганя видають ся нині сміливими та нерозумними; і працюють люди над тим, аби найти спосіб порозуміня з Марсіяннами. І чи ті люди думають, що колиби такий спосіб був можливий, то не булиби його винайшли Марсіяни, ті, що культурою випередили нас цілі міліони літ! Чи вони думають, що Марсіяни не бачать нічого поза своєю планетою, що не старали ся найти способів викрити о істнованю на землі людей та не намагали ся з ними порозуміти?

Здаеть ся, що кожде тіло небесне е замкнене для себе, та не пустить із своєї поверхні нікого із свого творива, що не дасть спромоги, аби мешканці одних тіл небесних з другими могли порозуміти ся.

І для того наші змаганя порозуміти ся з Марсіяннами не здали ся на ніщо. Коли би такий спосіб був істнував, то уже давно були би його ужили Марсіяни, та дали знати о собі...

Питане е ще одно а саме: Чи годні би ми зрозуміти сі знаки розмови з Марсіяннами?

Бо коли би ми до мурашки, або хробачка, Бог зна як довго говорили та показували йому ріжними знаками, ш:

ми знаємо, то мурашка нас не розуміє, ба і порозуміти не може.

І так, мурашка не годна перескочити мільони літ в духовім розвою, аби зрозуміти чоловіка, так само і ми не можемо сього зробити і тому на жаль не порозуміємо ніколи наших близьких сусідів Марсіян...

Кінець.

Русько-Англійський | Англ.-Руський

Кишенковий Словарець

обнімає 8,000 виразів, 208 сторін дрібно-го друку, з граматикою, азбукою друкованою і писаною і що найваж-нійше з вимовою англійських слів.

Словарець оправлений в мягоньку шкірку оздоблений гербом України і золотим витиском.

Є то перше, одинокє виданє в українській мові.

Словарець є тим ко-нечний для кожного Русина, що дасть ся носити завсїгди в ки-шени, а щоби скоро знайти потрібне сло-во, на те є позбуч-ний реджістер так в руській як в англій-ській часті.

Цїна словарця 75 центів.

Замовленя посилайте до:

RUSKA KNYHARNIA
850 MAIN ST. WINNIPEG; MAN

ВЖЕ ВИЙШЛА!

ВЖЕ ВИЙШЛА!

довго очидана а найпотрїбнїйша книжка для кожного, що приїздять в новий сьвіт, а то:

 „ПРОВІДНИК“ або практичний підручник до науки англійської мови, в короткім часі і без помочи учителя.

Книжка обнимає 10 великих аришів друку (320 сторін) а містить в собі: азбуну руску і англійську писану і друковану з вимовою, найновїйшу і найлегшу граматику, розмови руско-англійські на всякі случаи, великий дуже гарно уложений і повний руско-англійський і англійсько-руський СЛОВАР з вимовою кожного виразу, поради, як писати рускі і англійські листи на різні случаи, візи на Моні-Ордер і всі найпотрїбнїйші інформації для всіх як: за міри, ваги, час гроші і т. д.

Цїна сеї книжки \$1.50, а в полотняній оправі з золотим витиском \$2.00.

Хто ордерує 5 штук нараз даємо оден даром.

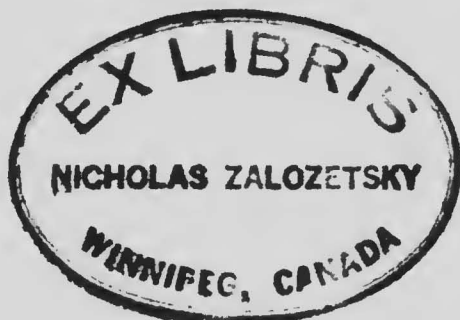
Замовляйте у Видавництва на виразну адресу:

Ruska Knyharnia

850 MAIN ST.

WINNIPEG, MAN.

КАТАЛОГІ КНИЖОК ДАРОМ.

Що Ви читаєте?

Великим скарбом для чоловіка
є добра книжка!

Такі користні книжки діставете за попереднім надісланем грошей в РУСЬКІЙ КНИГАРНІ у ВІННІЦЕГУ 850 MAIN ST. Власні видада є слідуючі.

РУСЬКО-АНГЛІЙСЬКИЙ ЛИСТІВНИК, або наука писання листів, взори руських і англійських листів у всяких случаях жити потрібних, як також взори листів бізнесових, ушмірень, просьб і т. п. 288 сторін друку лише.....	75 ц.
Провідник, практичний самоучок до науки англійської мови без помочи учителя зі словарцем	1.50
Товариш-англійський Тлумач	60 ц.
Геновефа повість з старих часів	30 „
Слово правди, написане священником Петровом.....	15 „
Про чудеса святих Дамазія і Панкратія	10 „
Правовірний Католик	5 „
Христос охотно прийме грішника	5 „
Без Бога на світі	20 „
Важніші права Канади, або канадійські параграфи	35 „
Підстава Християнської віри.....	25 „
Вірність пастирська Ісуса Христа.....	5 „
Оборона Віри, або пояснене чому і як вірити в Бога	25 „
Фармазони, або як 30 господарів записали ся чортови	25 „
Оповідання для дітей. Гарна книжочка з образками.....	25 „
Казки на Жидів	10 „
Рицар і смерть	5 „
Нові пісні з старим кінцем, друге доповнене видане	25 „
Робітничі пісні, про долю канадійських робітників	25 „
Лист шинкара до чорта і листи з пекла.....	25 „
Розмова Поляка з Русином.....	10 „
Воскресене Лазаря.....	25 „
Сім мудрців	25 „
О терпеливій Єлені.....	20 „
Найновіше чудо в Ченстохові о мордерстві Ксьондза	15 „
Канадійські оповідання.....	15 „
Історія о гарній Магельоні.....	25 „
Коротка Історія церкви.....	25 „
Гостинець з Канади	5 „
Батько	5 „
Чому попи не женять ся	10 „
Порадник для женщин котрі хотять бути здоровими.....	15 „
Збірник найкращих байок.....	25 „

Чародійна рожа і Перстень	20 ц.
Оповідання про Григорія	20 „
Чого учив Христос	15 „
Короля, прегарна повість з життя дівчини, 160 сторін	40 „
Убийники, гарна драма в 5-діях, II видане	25 „
Гореслав, історія про сина Геновефи, його життя і страсти	25 „
О двадцяти таблицях, байки	30 „
Серце чоловіка святинією Бога, або осідком диявола	15 „
Історія про сироту Івася	15 „
Пісні про Канаду і Австрію та М. Січинського, 5-ти побіль- шене видане	40 „
Славні пророцтва Арабської цариці Михальди	30 „
Як утік Січинський з Діброви	10 „
Коли легше буде	5 „
Грішниця, гарне оповідане	5 „
Злочин і злочинці	10 „
Що думають соціалісти	10 „
Причта про воду	5 „
Оборонець проститутки	5 „
Новий збірник народних пісень, дум, думок, коломийок і пісень весільних	25 „
Що стало ся в Рудольфом, про життя і загадочну смерть архи- князя Рудольфа з 26 образками	30 „
Елісавета, правдива історія про життя Елісавети, її поводже- не і мученичу смерть, 192 сторін з образками	60 „
Конець Титаніка, брош.	40 „
Петрії й Довбушукі, гарна повість в II частих, 300 стор.	85 „
Пригода шляхтича Чваньківського на полі й на морі, опр.	50 „
Поради як писати любовні листи	25 „
Лист Божий	10 „
Куди ідеш Господи? (Quo Vadis?) оповідане в часів переслі- дування християн, з образками	50 „
Найкрасші руські пісні	20 „
Пів кони казок	20 „
Байки	30 „
Товаришська забава	25 „
Український співаник, опр.	60 „
Іван Дурак, історія о трох братях Пропустиш огонь—не вгасиш народне оповідане	25 „
Історія про Лудя Заливайка і його сина, з образками, г. додат- ку Гриць Шпачок	25 „

Ruska Knyharnia

850 Main st.

Winnipeg, Man.